

Köy Enstitüleri 1943 Yılı Müzik Müfredatında Türk Halk Müziği Bilgilerinin Aktarımı, Uygulama Süreçleri ve Çıktıları Açısından Değerlendirilmesi

Selda ÇOLAK *

Araştırma Makalesi:

Geliş Tarihi: 16/ 05/ 2025

Kabul Tarihi: 25/ 11/ 2025

Öz

Köy Enstitülerindeki Türk halk müziği eğitimi özelinde yapılan bu çalışmanın temel problemi, Köy Enstitüleri 1943 yılı müzik öğretim programında yer alan Türk halk müziği bilgilerinin aktarım süreci ve çıktılarıdır. Araştırma bu problem doğrultusunda yapılandırılmıştır. Çalışmanın alt problemleri; 1943 yılı Köy Enstitüleri müzik öğretim programının genel amaçları, göz önünde tutulacak esaslar, sınıf düzeylerine göre ders konuları, öğretim programında yer alan Türk halk müziği repertuarı, Türk halk müziği öğretiminde ve uygulamasında kullanılan çalgılar ile öğrenme çıktıları olarak belirlenmiştir.

Araştırmada, Köy Enstitüleri 1943 yılı müzik öğretim programında yer alan Türk halk müziği bilgilerinin aktarım süreci ve elde edilen çıktılar değerlendirilmiştir. Bu yönüyle çalışma, günümüz müzik müfredatında yer alan Türk halk müziği içerikleri ile Köy Enstitüleri müzik müfredatı içeriğinin karşılaştırılmasına olanak tanınması bakımından önem taşımaktadır.

Araştırmanın evrenini Türkiye Cumhuriyeti Köy Enstitülerinde uygulanan müzik öğretim programları, örneklemi ise 1943 yılı müzik öğretim programı oluşturmaktadır. Nitel araştırma deseninin kullanıldığı çalışmada, veri toplama aracı olarak literatür taraması ve doküman analizi tekniklerinden yararlanılmıştır.

Bu araştırma, 1943 yılında uygulanan müzik öğretim programı özelinde ele alınmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda, Köy Enstitülerinde müzik dersinin haftada iki saat yapıldığı ve Türk halk müziğinin bu programın %51,4'ünü oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, Türk halk müziğinin eğitimdeki ağırlığını ve enstitülerin kültürel eğitimi yaygınlaştırma noktasındaki önemli rolünü göstermektedir. Ayrıca, Türk halk müziği eğitiminin yalnızca teorik bilgiyle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda uygulamaya dayalı etkinliklerle desteklendiği belirlenmiştir. Türk halk müziği repertuarının, çeşitli çalgılar ve uygulamalarla öğretildiği, bu durumun da derslerin köy yaşamıyla sıkı bir bağ içinde yürütüldüğünü gösterdiği söylenebilir.

Öğrencilerin, öğretim programının içerisinde yer alan Türk halk müziği bilgilerini, mandolin ve akordeon gibi çalgılar

* Doktora Öğrencisi; Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Müziği Ana Bilim Dalı, Ankara, Türkiye. E-mail: seldatehli@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1493-6040.

Atf Bilgisi: Çolak, Selda (2025). Köy Enstitüleri 1943 Yılı Müzik Müfredatında Türk Halk Müziği Bilgilerinin Aktarımı, Uygulama Süreçleri ve Çıktıları Açısından Değerlendirilmesi. Kastamonu Sosyal Bilimler Dergisi, C. 1, S. 2, s. 33-64.

.....
eşliğinde, notalara bağlı kalarak öğrendikleri saptanmıştır. Ders dışı eğlenceler, spor, tiyatro, köy şenlikleri ve boş zaman etkinliklerinde de Türk halk müziğine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. 1947 ve 1953 yıllarına ait müzik öğretim programlarında yer alan Türk halk müziği içeriklerinin aktarım süreci ve çıktıları açısından, bu çalışma örnek teşkil edilebilecek niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri, Müzik Eğitimi, Müzik Öğretim Programı, Sanat Eğitimi, Müfredat

An Evaluation of the Transmission, Implementation Processes, and Outcomes of Turkish Folk Music Knowledge in the 1943 Music Curriculum of the Village

Abstract

The central research problem of this study is the transmission process and outcomes of Turkish folk music education, as included in the 1943 music curriculum of the Village Institutes. The research has been structured in alignment with this problem.

The sub-problems addressed in the study include: the general aims of the 1943 Village Institutes music curriculum; the guiding principles to be considered; subject content according to grade levels; the Turkish folk music repertoire incorporated in the curriculum; the instruments used in the instruction and performance of Turkish folk music; and the intended learning outcomes. Within this scope, the study evaluates both the transmission process of Turkish folk music knowledge and the outcomes attained as specified in the 1943 curriculum of the Village Institutes. In this regard, the research is significant as it provides a basis for comparison between the Turkish folk music components present in contemporary music curricula and those of the Village Institutes.

The study population comprises the music curricula implemented in the Village Institutes of the Republic of Turkey, with the sample limited to the 1943 curriculum. A qualitative research design has been adopted, utilizing literature review and document analysis as data collection methods. The analysis focuses specifically on the 1943 curriculum.

According to the findings, music classes in the Village Institutes were conducted for two hours per week, with Turkish folk music comprising 51,4% of the curriculum content. This result underscores both the prominence of Turkish folk music in the educational context and the significant role of the Village Institutes in disseminating cultural education. Moreover, it was found that Turkish folk music education extended beyond theoretical instruction and was reinforced through practice-based activities. The repertoire was taught using various instruments and performance-based methods, which suggests that lessons were conducted in close connection with rural life.

Students were observed to have learned Turkish folk music through notation, accompanied by instruments such as the mandolin and accordion. It was also concluded that Turkish folk music was featured in extracurricular activities, including entertainment, sports, theater, village festivals, and leisure events. In terms of the transmission process and educational outcomes of Turkish folk music content included in the 1947 and 1953 music curricula, this study may serve as a representative example.

Keywords: Village Institutes, Music Education, Music Curriculum, Arts Education, Curriculum

GİRİŞ

Eğitim, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana bireylerin bilgi edinme, beceri geliştirme ve kültürel birikimlerini aktarma süreçlerinin temel aracı olmuştur. Toplumların değişen ihtiyaçlarına bağlı olarak sürekli evrilen bu olgu, bireylerin yaşamları boyunca süren bir gelişim sürecini ifade etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte eğitim, kalkınma politikalarının merkezinde yer almış ve özellikle kırsal bölgelerdeki eğitimin yaygınlaştırılması öncelikli hedeflerden biri olmuştur. 1930'lu yıllarda Türkiye nüfusunun büyük bir kısmının köylerde yaşamını sürdürdüğü göz önünde bulundurulduğunda, toplumsal dönüşümün köylerden başlatılması gerektiği anlayışı

egemen olmuştur. Bu bağlamda köylerde yaşayan bireylerin yalnızca temel eğitim almaları değil; aynı zamanda, sağlık, tarım, el sanatları ve müzik gibi alanlarda da donanımlı hale gelmeleri amaçlanmıştır. Ancak 1935 yılı itibarıyla kırsal bölgelerdeki okullaşma oranı oldukça düşük seviyelerde kalmış ve öğretmen yetersizliği, eğitimin önündeki temel engellerden biri olmuştur. Devlet, bu sorunlara çözüm üretmek amacıyla çeşitli uygulamalar geliştirmiş, nihayetinde kırsal eğitimin sürdürülebilirliğini sağlamak adına Köy Enstitüleri modelini hayata geçirmiştir (Ezer, 2020).

1936 yılında başlatılan köy öğretmen okulları ve eğitim kursları, kırsal alanlardaki eğitim açığını kapatma amaçlı ilk kurumsal adımlar olmuş; bu deneyimlerin ışığında 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı yasa ile Köy Enstitüleri resmîyet kazanmıştır. Bu kurumların temel hedefi yalnızca öğretmen yetiştirmek değil, köy yaşantısına katkı sağlayacak meslek erbabı bireyler de yetiştirmektir. Yapısal düzenlemeler ise 19 Haziran 1942 tarihli 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu ile hukuki zemine kavuşturulmuştur (Kartal, 2008).

Köy Enstitülerinin amaçları arasında, yetişecek öğretmenlerin kırsal alanlarda sadece okuma-yazma öğretmekle kalmayıp, köyleri çağdaş bir yapıya ulaştırmak gibi daha geniş bir misyonu gerçekleştirilmesi de yer almaktaydı. Bu bağlamda öğrencilere genel bilgi derslerinin yanı sıra sanat ve ziraat programları da sunulmuş; özellikle müzik eğitiminin, planlı, amaçlı ve ulusal ölçekte koordine edilerek uygulanması için kapsamlı bir müzik öğretim planına gereksinim duyulmuştur. Bu program, müzik eğitimi öğrencilerin uygulama becerisiyle geliştirmeyi hedefleyen yöntem ve teknikler çerçevesinde yapılandırılmaktadır (Kabataş, 2017).

Köy Enstitülerinde zaman içinde üç farklı öğretim programı uygulanmıştır. 1940-1943 yılları arasında enstitülerin yasal olarak kuruluş sürecinde, yeni eğitim ihtiyaçları doğrultusunda ilk özgün program tasarımları gerçekleştirilmiştir. Bu süreçteki deneyimlerin sonucunda 1943 yılında Köy Enstitüleri için yazılı ve basılı ilköğretim programı yürürlüğe girmiştir. Bu program, yalnızca genel eğitim derslerini değil, aynı zamanda müzik öğretimini de kapsayan özgün bir yapıya sahiptir. Eğitimde verimliliği arttırmak amacıyla geliştirilen bu program, zaman içerisinde çeşitli revizyonlara uğramış ve 1947 yılında önemli değişiklikler yapılarak yeniden düzenlenmiştir. 1947 programı, 1953 yılına kadar geçerliliğini korumuş; Bu tarihte ise Köy Enstitüleri öğretim programı, Kent İlköğretmen Okulları Programı ile birleştirilmiştir. Müzik dersi öğretim programı ise 1943'ten 1953'e kadar geçen süreçte bazı değişikliklere uğrasa da genel çerçeve bakımından biçim, içerik, amaç ve yöntem açısından büyük oranda korunmuştur (Uçan, 2013).

Öğretim programları, bir dersin nasıl işleneceğini, öğrenciye kazandırılması gereken becerilerin sıralaması ve bunların aktarımında kullanılacak yöntemleri belirleyen kritik bir çerçeve sunar. Bu sebeple nitelikli bir eğitimin sağlanması açısından programların yapısı büyük önem taşır. Küresel

.....
çapta toplumsal, kültürel ve teknolojik değişimler, eğitim içeriklerinin sürekli güncellenmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu doğrultuda programlar döneme özgü ihtiyaçlara yanıt verecek şekilde yapılandırılmakta ve geliştirilmekte, bu da eğitimde dinamik bir sürecin varlığını göstermektedir (Susam & Demir, 2020).

1943 yılı Köy Enstitüleri öğretim programına göre, öğrenim süresi beş yıl olarak belirlenmiştir. Bu beş yıllık süreçte 230 hafta eğitim, 30 hafta ise tatil öngörülmüştür. Ders sürelerinin dağılımında, %50 oranında genel kültür derslerine %25 oranında tarım eğitime ve %25 oranında da teknik çalışmalara yer verilmiştir. Program kapsamında 114 hafta genel kültür derslerine, 58 hafta teknik ders ve uygulamalarına, 58 hafta ise tarımsal eğitim ve uygulamalara ayrılmıştır. Kültür dersleri içerisinde yer alan müzik eğitimi, birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar haftada iki saat olarak planlanmıştır. Toplam 5060 saatlik genel kültür dersleri içerisinde müzik derslerine 460 saatlik bir alan ayrılmış, böylece müzik eğitimi, genel programın %9,1'ini oluşturacak şekilde yapılandırılmıştır (Altunkaya, 2009).

Sonuç olarak, Köy Enstitüleri modeli, yalnızca kırsal eğitimi yaygınlaştırmak değil; aynı zamanda kültürel ve sanatsal gelişimi destekleyen çok yönlü bir eğitim sistemi oluşturmayı hedeflemiştir. Müzik eğitiminin bu model içindeki yeri, hem bireysel yeteneklerin gelişimine katkı sunmakta hem de toplumsal dönüşümün önemli bir bileşeni olarak dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda, müzik öğretimi yalnızca bir ders değil, aynı zamanda köy hayatında estetik duyarlılığın ve kültürel bilincin yaygınlaştırılmasında işlevsel bir araç olarak değerlendirilmiştir.

Problem Durumu

Araştırmanın temel problemi, 17 Nisan 1940 yılında ilkokul öğretmeni yetiştirmek amacıyla kurulan Köy Enstitülerinde uygulanmış olan 1943 yılı Müzik Dersi Öğretim Programı kapsamında yer alan Türk halk müziği bilgilerinin aktarım süreci ve bu sürecin çıktılarıdır. Bu doğrultuda araştırma, söz konusu problem çerçevesinde yapılandırılmıştır. Araştırmanın alt problemleri ise bu ana problem çerçevesinde şu şekilde sıralanmıştır:

Alt Problemler

1. 1943 yılı Köy Enstitüleri Müzik Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçları nelerdir?
2. 1943 yılı Köy Enstitüleri Müzik Dersi Öğretim Programı'nın dayandığı esaslar nelerdir?
3. 1943 yılı Köy Enstitüleri Müzik Dersi Öğretim Programı'nda sınıf düzeylerine göre belirlenen ders konuları nelerdir?
4. 1943 yılı Köy Enstitüleri Müzik Dersi Öğretim Programı'nda yer alan Türk halk müziği repertuarının içeriği nasıldır?

5. 1943 yılı Köy Enstitüleri Müzik Dersi Öğretim Programı'nda Türk halk müziği öğretiminde ve uygulanmasında kullanılan çalgılar nelerdir?

6. 1943 yılı Köy Enstitüleri Müzik Dersi Öğretim Programı'nda yer alan Türk halk müziği bilgilerinin öğrenme çıktıları nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Köy Enstitüleri 1943 yılı Müzik Dersi Öğretim Programı'nda yer alan Türk halk müziği bilgilerinin aktarım sürecini ve bu süreç sonucunda ortaya çıkan öğrenme çıktılarını değerlendirmektir. Bu bağlamda, program kapsamında yer alan Türk halk müziği repertuarını belirlemek; bu repertuarın öğretiminde ve uygulamasında kullanılan çalgıları tespit etmek amaçlanmaktadır. Ayrıca, programın genel özellikleri, amaçları, kapsamı ve işleyişi de araştırma kapsamında ele alınarak bütüncül bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Önemi

Köy Enstitüleri 1943 yılı Müzik Dersi Öğretim Programı, Cumhuriyet dönemi müzik eğitimi politikalarının kırsal alanda nasıl yapılandırıldığını göstermesi bakımından tarihsel ve pedagojik bir öneme sahiptir. Bu araştırma söz konusu programda yer alan Türk halk müziği bilgilerinin aktarım sürecini inceleyerek, dönemin eğitim anlayışında halk müziğine atfedilen işlevi ortaya koymaktadır. Literatürde, Köy Enstitüleri üzerine gerçekleştirilen çalışmalar arasında tarihsel süreç, eğitim politikaları ve genel öğretim programlarına odaklanan birçok araştırma yer almaktadır. Ancak bu çalışmaların önemli bir kısmının, müzik öğretimi özelinde ve özellikle 1943 yılı programında yer alan Türk halk müziği bilgilerine sistematik bir biçimde odaklanmadığı görülmektedir. Bu yönüyle söz konusu çalışmanın repertuar, öğretim yöntemleri, kullanılan çalgılar ve öğrenme çıktılarına dair ayrıntılı analiz içermesi, alana özgü katkı sunma potansiyelini beraberinde getirmektedir.

Ayrıca çalışma, geçmişte uygulanan müzik programları ile günümüz müfredatları arasında bir karşılaştırma zemini oluşturmakta; böylece müzik öğretiminde süreklilik, değişim ve dönüşüm süreçlerinin daha net anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu yönüyle tarihsel program analizine dayanan müzik eğitimi araştırmalarına örnek alınabilecek bir model sunmakta ve alandaki benzer çalışmalara kaynak oluşturma potansiyelini taşımaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Köy Enstitülerinde 3 farklı eğitim- öğretim programı uygulanmıştır. Bu çalışma yalnızca, Köy Enstitüleri 1943 yılı Müzik Öğretim Programı, literatür taramasıyla ulaşılan belgeler ve Akalın'ın 1945'te yazdığı 'Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi Kılavuzu' kitabı ile sınırlandırılmıştır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama teknikleri, verilerin analizi ve yorumlanması yer almaktadır. Köy Enstitüleri 1943 yılı müzik öğretim programındaki Türk halk müziği bilgilerinin aktarımı ve çıktıları açısından değerlendirilmesi amaçlanan bu çalışmada, nitel yöntemle çalışılmıştır.

“Nitel yöntemler veri toplama, yorumlama ve rapor yazmayı içerir. Nitel yöntemlerde, amaçlı örnekleme, açık uçlu verilerin toplanması, resimlerin veya metinlerin analizi, bilginin şekiller ya da tablolar halinde sunulması ve bulguların kişisel yorumlanması yer almaktadır.” (Yiğit, 2016, s. 111).

Araştırma Modeli

Araştırmada, var olan durumun betimlenmesi amaç edinildiği için tarama modeli kullanılmıştır. Köy Enstitüleri 1943 yılı programı hiçbir değişiklik yapılmadan ortaya konulmuş ve ilgili kısımların değerlendirilmesi yoluna gidilmiştir.

“Tarama modelinde, geçmişte ya da halen var olan bir durum, birey veya nesne, kendi koşulları içerisinde ve olduğu şekliyle tanımlanmaya çalışılır. Onları hiçbir şekilde değiştirme ya da etkileme yoluna gidilmez.” (Karasar, 2016, s. 108).

Evren/Örnekleme/Çalışma grubu

Çalışmanın evrenini, Köy Enstitülerinde uygulanan müzik öğretim programları, örneklemini ise Köy Enstitüleri 1943 yılı müzik öğretim programı oluşturmaktadır.

Veri toplama araçları

Verilerin toplanmasında 1943 yılı Köy Enstitüleri müzik dersi öğretim programına ait belgelerin içeriği, titiz ve sistematik bir şekilde analiz edilmiş olup, nitel araştırma veri toplama türleri olan doküman analizi ve literatür tarama kullanılmıştır.

Araştırmada bütüncül bir program değerlendirme çalışması amaçlanmış olup, elde edilen veriler betimsel olarak ele alınmış ve maddeler halinde yazılmıştır. Köy Enstitüleri 1943 yılı müzik öğretim programının içeriğinin yanı sıra, konuya ilişkin akademik çalışmalar tezler ve erişilebilen yazılı kaynaklar sistemli bir şekilde incelenmiş; elde edilen bilgiler doküman analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Tespit edilen bulgulardaki Türk halk müziği verileri, araştırmacı tarafından değerlendirilip yorumlanmıştır.

Literatür Tarama, araştırılan konuda diğer düşünür, araştırmacı ve uygulayıcıların ürettikleri bilgilerin bulunması, değerlendirilmesi ve sentezlenmesi ile mevcut durumun öğrenilmesi için yürütülen sistemli bir süreçtir (Karasar, 2016).

Doküman Analizi, var olan kayıt ve belgelerden veri toplama tekniğidir. Tarananlar, geçmişteki olguların anında iz bıraktığı fotoğraf, film, plak, ses ve video kayıt cihazları, CD'ler, çeşitli araç gereçler; bina ve heykel gibi kalıntılar, olgular hakkında, sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup, rapor, kitap, ansiklopedi; resmi ve özel yazılar ve istatistikler, tutanak, anı yaşam öyküsü vb. kayıtlardır (Karasar, 2016, s. 229).

İşlem (Veri analizi)

Bu çalışmada, elde edilen verilerin sistematik bir biçimde çözümlenmesi amacıyla nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. İçerik analizi, verilerden anlamlı kavramlar ve temalar elde etmeyi; metinlerin içeriğini belirli bir sistem dahilinde sınıflandırarak yorumlamayı amaçlayan bir tekniktir. Köy Enstitüleri 1943 yılı müzik dersi öğretim programındaki Türk halk müziği bilgilerinin aktarım süreci ve çıktıları, kategorisel analiz tekniği kullanılarak incelenmiş ve belirli başlıklar altında sınıflandırılmıştır.

Koçak'a (2006) göre içerik analizi, mesajın bilimsel olarak çözümlenmesini sağlayan ve benzer verilerin okuyucunun anlayabileceği biçimde sistemli ve tarafsız olarak düzenlenmesine imkân tanıyan bir yöntemdir. Bu doğrultuda elde edilen veriler önce anlamlı birimlere ayrılmış, ardından bu birimler belirli tematik kategoriler halinde gruplandırılarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR ve YORUM

Çalışmanın bu bölümünde, 1943 yılı Köy Enstitüleri Müzik Dersi Öğretim Programı kapsamında belirlenen genel amaçlar, göz önünde bulundurulacak esaslar, sınıflara göre ders konuları, programda yer alan Türk halk müziği repertuarı, Türk halk müziği öğretiminde ve uygulanmasında kullanılan çalgılar ve Türk halk müziği bilgilerinin öğrenme çıktıları sistematik biçimde sunulmaktadır.

Müzik Dersinin Amaçları:

1943 yılı öğretim programında müzik dersinin amaçları, öğrencilerin yalnızca müziksel bilgi edinmesini değil; bu bilgileri uygulayabilme, analiz edebilme ve günlük yaşamlarında sürdürebilme becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Programda yer alan maddeler aşağıda sıralanmıştır.

Öğrencinin;

1. Müzik eserlerini dinleme ve notasına uyararak söyleme, bir enstrüman yardımı ile çalma yeteneğini geliştirmek,
2. Dinlediği müzik eserlerini ölçülür tonlar yardımı ile, içinde var olduğu sınıfın seviyesine uygun şekilde tespit edebilecek duruma gelmesini sağlamak,
3. Genel müzik bilgisini ve ölçülü tonlar zevkini geliştirmek,
4. Öğrencinin müzik çalışmaları aracılığıyla iş görme kudretini arttırmak,

5. Öğrenciye boş vakitlerini müzik ile uğraşma suretiyle geçirme alışkanlığını kazandırmaktır (T.C. Maarif Vekilliği, 1943).

Programda yer alan müzik dersine ilişkin amaçlar incelendiğinde, öğretim sürecinin yalnızca teknik bilgi aktarımıyla sınırlı kalmadığı, aynı zamanda öğrencilerin müziksel becerilerini bireysel olarak geliştirebilmelerine ve bu becerileri başkalarına aktarabilecek donanıma ulaşmalarına olanak tanıyan bir anlayışla hazırlandığı görülmektedir. Amaçların özellikle dinleme, söyleme, çalma, genel müzik bilgisi kazanma ve boş zamanları müzikle değerlendirme gibi yönleri kapsamı, eğitimin çok yönlü bir gelişimi hedeflediğini göstermektedir. Ayrıca, “iş görme kudretini arttırma” gibi ifadelerle yer vermesi, müzik eğitiminin sadece estetik bir disiplin değil, aynı zamanda üretkenlik ve toplumsal fayda ile ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bununla birlikte, programda müzik türlerine dair herhangi bir ayırım yapılmaması dikkat çekicidir. Bu durum, müzik türlerine ilişkin tercihin öğretime ya da yerel koşullara bırakıldığını, dolayısıyla Türk halk müziğinin programda ne dereceye kadar vurgulandığına dair yorumun, uygulamadaki içeriklere bağlı olarak yapılması gerektiğini düşündürmektedir. Dolayısıyla, bu amaçlar genel bir müzik eğitimi yaklaşımını benimsese de araştırmanın ilerleyen aşamalarında değerlendirilecek diğer veriler, Türk halk müziğine dair eğilimleri daha açık biçimde ortaya koyacaktır.

Köy Enstitüleri 1943 Yılı Müzik Dersi Öğretim Programında Yer Alan Müzik Öğretimi Esasları:

1. Enstitülerde verilen müzik öğretimi, öğrencilerin müzik anlayışını öğrencinin ruhunun özelliklerine göre geliştirecektir. Yapılan bütün çalışmalar öğrencilere göre ayarlanmalı onları faaliyete sevk etmeli ve duygularını harekete geçirmelidir.
2. Her öğrencinin çalgı çalması temel faaliyet olarak kabul edilmeli ve enstitülerde yapılan tüm müzik çalışmaları bu temel üzerine kurulmalıdır. Müzik iki temel unsurdan oluşmuştur: Ses ve ritim. Bu iki unsuru öğrencinin müzik eğitiminde en başından ona iyi tanıtmak gerekir. Öğrenciye ritim fikrini vermek ve ritim duygusunu geliştirmek için kullanılacak en güvenli araç metronomdur. İlk sınıflarda metronomdan bolca faydalanılmalıdır.
3. Sesleri tanımak için de birçok müzik aletinden yararlanılabilir. Bu aletlerin sabit perdeli ve körüklü bir saz olması icap eder. Armonium bu aletlerin başında gelir. Bu aleti tedarik etmenin mümkün olmaması durumunda bu iş için akordeon kullanılması uygundur (T.C. Maarif Vekilliği, 1943).

Müzik derslerinin çok çeşitli yürümesi gerekmektedir. Bu amaçla her türlü imkân ve araçlardan faydalanılmalıdır. Müzik eğitimi bir bütün olarak kabul edilmeli. Solfej, kuram, imla diğerleri gibi kısımlara bölünmemelidir. Çalgı çalma ve nota öğretimi'nin ikisi birlikte yürütülmelidir. Özellikle ilk sınıflarda bunu bir zorunluluk olarak kabul etmelidir.

Köy çocuğu doğduğu andan itibaren kendi müzik ve oyunları ile karşılaşmaktadır. Onun müzik zevki çevrenin de etkileriyle çok küçük yaşlardan itibaren oluşmaya başlar. Türküler ve oyunlar bu zevkin oluşmasında tek araçtır. Köy Enstitülerinde çocuğun ulusal zevkini oluşturmada Türkü ve oyunlardan son derece faydalanılmalıdır (T.C. Maarif Vekilliği, 1943).

Programın birinci maddesinde, müzik öğretiminin öğrencinin ruhsal özellikleri dikkate alınarak yapılandırılması gerektiğini belirtmektedir. Bu yaklaşım, öğrenci merkezli pedagojik bir anlayışı yansıtmaktadır. Özellikle Köy Enstitüleri bağlamında düşünüldüğünde, bu ilke öğrencilerin bireysel müziksel eğilimlerine önem verilmesini gerekli kılmaktadır. Nitekim o dönem enstitülerde eğitim gören öğrenciler, büyük ölçüde kırsal kökenlidir ve müzikle ilk temasları genellikle köy ortamındaki düğün, nişan ve geleneksel törenler aracılığıyla gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu öğrencilerin müziksel hafızasında yer alan repertuarın önemli bir bölümünü Türk halk müziği oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, öğrencilerin ruhsal dünyasına seslenmeyi hedefleyen bir müzik eğitimi yaklaşımında, Türk halk müziğinin güçlü bir araç olarak kullanılması kaçınılmaz görünmektedir. Kaldı ki, 1940'lı yıllarda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından da halk müziği, ulusal kimliğin inşasında temel bir araç olarak görülmekteydi (Say, 2002). Bu da müzik eğitiminin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir işlev yüklediğini ve halk müziğinin bu işlevin gerçekleştirilmesinde merkezi bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Programın ikinci maddesinde, her öğrencinin çalgı çalmasını temel bir faaliyet olarak görülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu yaklaşım, müzik eğitiminin teorik bilgiyle sınırlı kalmayıp, uygulama temelli bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin ses ve ritim unsurlarını erken yaşta tanınması gerektiği vurgulanmakta, bu doğrultuda metronom gibi araçların kullanımına dikkat çekilmektedir. Ayrıca, ses eğitiminin çalgı üzerinden yapılandırılacağı belirtilmiş, ancak hangi çalgıların kullanılacağı net biçimde belirtilmemiştir.

Programda geçen “eşit aralıklı” ve “sabit perdeli” çalgıların örnekleri arasında armonium ve akordeon gibi Batı kökenli enstrümanlara yer verildiği görülmektedir. Bu durum, öğretim programının teknik olarak düzenli ve ölçülebilir ses üretimine sahip çalgıları tercih ettiğini düşündürmektedir. Ancak, bu yaklaşımın uygulamada çeşitli sınırlılıklar doğurduğu da açıktır. Zira o dönemde enstitü öğrencilerinin büyük bölümü kırsal bölgelerden gelmekte ve bu tür çalgılara erişim sınırlı olmaktadır. Ayrıca bu çalgıların, öğrencilerin müzikal geçmişlerinde yer edinmiş olan halk müziği repertuarıyla doğrudan bir ilişki kurması güçtür.

Bunun yanında, Türk halk müziğinde yaygın olarak kullanılan bağlama gibi çalgıların öğretim programında açıkça belirtilmemiş olması dikkat çekicidir. Ancak bu durum, dönemin kültürel ve pedagojik koşulları göz önüne alındığında şaşırtıcı değildir. Zira bağlama, kurumsal müzik eğitimi literatüründe sistematik olarak yer edinmeye daha sonraki yıllarda başlamış bir halk çalgısıdır.

Dolayısıyla, o yıllarda bağlamanın müfredat dışı kalması, dönem bağlamı içinde anlaşılır bir durumdur. Buna rağmen, enstitülerde bağlamanın tamamen dışlandığı söylenemez. Öğrencilerin kendi köy kültürlerinden getirdikleri müzikal deneyimlerle bu çalgıya ilgi duymaya devam ettikleri, ders dışı etkinliklerde bağlama kullandıkları ve zaman zaman halk ozanlarının eğitim ortamına dâhil olduğu bilinmektedir. Bu uygulamalar, yerel müzik kültürünün öğretim programına dolaylı biçimde yansıdığını göstermektedir. Dolayısıyla, programın resmî içeriğinde yer almasa da bağlama gibi yerli çalgıların öğrencilerin sanatsal gelişimine katkı sunduğu ve halk müziğiyle olan bağlarını pekiştirdiği söylenebilir.

Programın üçüncü maddesinde, öğrencilere sesleri tanıtmak amacıyla sabit perdeli ve körüklü çalgıların kullanımına vurgu yapılmakta ve öncelikli olarak armonium, onun temin edilememesi durumunda ise akordeon önerilmektedir. Bu tercihler, öğretim sürecinin teknik doğruluk ve tonal sabitlik ilkelerine dayandırıldığını göstermektedir. Bu tür çalgılar, ses eğitiminin belirli bir sistem içinde yürütülmesini sağlayarak öğrencilere teorik bilgileri uygulama imkânı sunmaktadır. Ancak burada dikkat çeken unsur, önerilen çalgıların Batı müziğine ait olması ve bu çalgıların kırsal kökenli öğrencilerin kültürel dünyalarında sınırlı bir yer edinmiş olmasıdır.

Maddenin devamında, müzik derslerinin çeşitli yollarla yürütülmesi gerektiği ve her türlü imkân ve aracın eğitim sürecine dâhil edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu yaklaşım, öğretim sürecine esneklik kazandırmakla birlikte, müzik eğitiminin tek tipleşmesini engelleyen bir anlayışın benimsendiğini de göstermektedir. Solfej, kuram, imla gibi bölümlerin ayrılmadan bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgusu da, öğrencilerin müziği bütünsel olarak kavramasını amaçlayan pedagojik bir yaklaşım sunmaktadır. Bu bütüncül bakış açısı, çalgı çalma ve nota öğretiminin birlikte yürütülmesini önererek, uygulama ile kuramın bir arada gelişmesini sağlamaktadır.

Ayrıca, köy çocuğunun küçük yaşlardan itibaren çevresindeki müziksel deneyimlerle şekillenen bir zevke sahip olduğu, bu nedenle eğitimde türkü ve oyunlardan yararlanılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu vurgu, programın yerel müzik kültürüne belli ölçüde değer verdiğini göstermektedir. Ancak, çalgı seçimine ilişkin ifadelerde yine yalnızca Batı müziği çalgılarına yer verilmiş olması, uygulama ile kuramsal yaklaşım arasında bir tutarsızlık olduğunu düşündürmektedir. Eğer öğrencilerin müziksel gelişimi onların kültürel altyapısından beslenerek sağlanacaksa, bu durumda bağlama gibi Türk halk müziği çalgılarının da programda açıkça belirtilmesi gerekirdi.

Dolayısıyla, bu maddede yer alan esaslar, müzik eğitiminin bütüncül, aktif ve çok yönlü olmasını savunsa da, araçsal açıdan daha kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmiş olsaydı, programın amaçlarıyla daha tutarlı bir yapı ortaya koyacağı söylenebilir. Türk halk müziğine dair pedagojik olanakların sınıf içinde daha görünür kılınması, öğrencilerin hem müziksel hem de kimliksel gelişimlerini

destekleyecektir.

Köy Enstitüleri 1943 Yılı Müzik Dersi Öğretim Programında Yer Alan Sınıf Düzeylerine Göre İşlenecek Konular:

Sınıf: 1

1. Do gamına dahil olan seslerin (Bir oktav olacak şekilde) tanıtılması
2. Do gamına dahil olan seslerin, birlik, ikilik, dörtlük, sekizlik değerlerle işlenmesi, imlâ, solfej
3. Sol anahtarı, perde, ölçü, ölçü çizgisi, ölçü rakamları
4. Çoğaltma noktası ve bağ işaretlerinin vazifeleri
5. 1, 2, 3. maddelerde zikredilen esaslara göre küçük ve güzel okul şarkılarının öğretilmesi ve çalınması
6. İki, üç sesli kanonları öğretilmesi ve bunların çok sesli müzik zevkini aşlamaya hizmet edecek şekilde yapılması
7. Basit nüans işaretleri: F= kuvvetli, P= hafif, Mf =orta kuvvetli, kreşendo ve dekreşendo
8. Yukarıdaki maddelerde kazandırılması istenilen teknik esasların bir fazla çalınması (ağız mızıkası, mandolin, keman, akordeon gibi) (T.C. Maarif Vekilliği, 1943).

Birinci maddeye göre, öğrencilerin bir oktav çerçevesinde Do gamına dahil sesleri tanıması hedeflenmektedir. Bu yaklaşım, temel müzik eğitimine giriş için klasik batı müziği anlayışına dayanan bir uygulamadır. Öğrencilere gam sistemi üzerinden müziksel işitme ve nota bilgisi kazandırılmak istenmiştir. Ancak burada, Türkiye'nin yerel müzik geleneğinde çok daha yaygın olan makam temelli anlayışa dair herhangi bir gönderme bulunmamaktadır. Bu durum, müzik eğitiminin başlangıç noktası olarak evrensel bir çerçevenin benimsendiğini, yerel halk müziği pratiklerinin ise bu aşamada eğitime dahil edilmediğini göstermektedir.

İkinci madde incelendiğinde, öğrencilerin tanıdığı sesleri, farklı tartım değerleri (birlik, ikilik, dörtlük, sekizlik) üzerinden işlemeleri ve bu doğrultuda solfej ve imla uygulamaları yapmaları beklenmektedir. Bu uygulamalarla birlikte hem işitsel hem de yazılı müzik becerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Ancak burada da dikkat çeken husus, söz konusu ritim değerlerinin yine batı müzik sistemine ait biçimde ele alınmasıdır. Türk halk müziği repertuarında yaygın olarak kullanılan serbest ölçüler ya da aksak usuller bu aşamada programa dahil edilmemiştir.

Üçüncü maddeye göre, öğrencilere temel nota yazımına ilişkin kavramlar olan sol anahtarı, perde, ölçü, ölçü çizgisi ve ölçü rakamları tanıtılmaktadır. Bu teknik içerik, öğrencilerin müzik okuryazarlığını desteklemeye yöneliktir. Ancak bu notasyon biçimi, batı müziği sistemine aittir ve

.....
Türk halk müziği geleneğinde daha çok meşk usulü ya da işitsel aktarım ön plandadır. Dolayısıyla bu madde de programın öğretim yaklaşımında batı merkezli bir yönelimin var olduğunu ortaya koymaktadır.

Dördüncü madde incelendiğinde, nota değerlerini uzatmak için kullanılan çoğaltma noktası ve bağ işaretlerinin görevlerinin öğretileceği belirtilmektedir. Bu teknik detaylar, öğrencilere daha ileri düzeyde nota bilgisi kazandırmayı hedeflemektedir. Ancak burada da programın tümüyle evrensel nota sistemine dayandığı ve yerel çalgıların öğretiminde sıklıkla kullanılan farklı aktarım biçimlerinin göz ardı edildiği görülmektedir.

Beşinci maddeye göre, öğrencilerin yukarıda belirtilen teknik bilgileri kullanarak küçük ve güzel okul şarkılarını öğrenmeleri ve çalmaları öngörülmektedir. Bu maddede kullanılan “okul şarkısı” kavramı, genellikle batı müziği temelli repertuarı işaret etmektedir. Programda bu aşamada da halk müziği repertuarına ilişkin herhangi bir yönlendirme yapılmadığı görülmektedir. Bu durum, özellikle ilk sınıf düzeyinde öğrencilere sunulan içeriklerin halk müziğiyle doğrudan temas kurmadığını göstermektedir.

Altıncı madde incelendiğinde, iki ve üç sesli kanon uygulamaları ile öğrencilere çok sesli müzik zevkinin kazandırılmak istendiği ifade edilmektedir. Bu vurgu, programın müziksel hedeflerinde çok sesliliğin önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Ancak halk müziği repertuarı, büyük oranda tek sesli yapıdadır ve çok seslilik, bu gelenekte sonradan adapte edilen bir unsurdur. Bu bağlamda, çok sesliliğin bu denli öne çıkarılması, halk müziğine kıyasla batı müziğine daha fazla ağırlık verildiğini ortaya koymaktadır.

Yedinci maddeye göre, öğrencilerin temel dinamikleri tanınması ve yorum gücünü geliştirmesi hedeflenmektedir. F, P, Mf gibi nüans işaretleriyle müziğin dinamik boyutunun tanıtılması planlanmaktadır. Ancak bu tür ifadeler de yine batı müziği pratiğine aittir; halk müziğinde ise dinamikler çoğunlukla doğrudan aktarım yoluyla ve sezgisel biçimde öğrenilmektedir. Bu fark, programın öğretim yaklaşımında halk müziği pedagojisinin zayıf kaldığını göstermektedir.

Sekizinci madde incelendiğinde, öğrencilerin kazanımları bir çalgı aracılığıyla uygulamaları gerektiği ve bu çalgıların ağız mızıkası, mandolin, keman ve akordeon gibi çalgılar olduğu belirtilmektedir. Ancak bu çalgılar, Batı kökenli ve eşit aralıklı sistemle uyumlu enstrümanlardır. Bu noktada bağlama, kaval, zurna gibi Türk halk müziğinde yaygın kullanılan çalgılara programda yer verilmemesi dikkat çekicidir. Bu durum, eğitimde halk müziğinin teorik olarak önemsenmesine rağmen pratikte batı müziği odaklı bir çalgı öğretiminin tercih edildiğini göstermektedir.

Genel olarak bu sekiz maddeye bakıldığında, Köy Enstitülerinde 1. sınıf müzik eğitiminin temelden ve sistematik biçimde kurgulandığı, ancak Türk halk müziği repertuarı ve çalgılarına dair doğrudan

.....
bir yönlendirme bulunmadığı görülmektedir. Program, teknik kazanımları önceleyen bir yapıya sahip olsa da, öğrencilerin geldiği kültürel arka planla tam olarak örtüşmeyen bazı tercihlere de sahiptir.

Sınıf: 2

1. Birinci sınıfta kazandırılması istenen teknik bilgi ve alışkanlıkların genişletilerek kuvvetlendirilmesi
2. Do gamına dahil kalın soldan ince sola kadar seslerin tanıtılması
3. Bu seslerin birlik, ikilik, dördlük, sekizlik, on altılık değerlerle temrini: imlâ ve solfej
4. 2 ve 3. maddelerle söylenen esaslara göre çocuk şarkıların tegannisine temel hazırlanması
5. Basit iki sesli şarkıların fazla çalınması ve iki sesli şarkıların tegannisine temel hazırlanması
6. Kanonlara devam
7. Nüans işaretleri: PP= çok hafif, MP=orta hafif, FF=çok kuvvetli, Nüanslı çalma ve teganni etme
8. Basit ölçüler ve işareti
9. Saz çalmaya devam edilmesi
10. Köy türkülerinin çalınması ve teganni (T.C. Maarif Vekilliği, 1943).

Birinci maddeye göre, öğrencilerin birinci sınıfta edindiği teknik bilgi ve alışkanlıkların yalnızca tekrar edilmesi değil, aynı zamanda genişletilerek derinleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu yaklaşım, eğitimin süreklilik ve kademeli öğrenme esasına dayandığını göstermektedir. Ancak burada hangi becerilerin öncelikli olarak geliştirileceğine dair ayrıntılı bir yönlendirme bulunmamaktadır. Dolayısıyla programın uygulama aşamasında öğretmenin pedagojik yeterliliği ve inisiyatifi belirleyici rol üstlenmektedir.

İkinci madde incelendiğinde, Do gamına dahil seslerin kapsamı genişletilerek kalın soldan ince sola kadar olan seslerin tanıtılması amaçlanmaktadır. Bu genişletme, öğrencilerin ses aralıkları konusundaki farkındalığını artırmakta ve tonal çerçevenin daha iyi kavranmasını hedeflemektedir. Ancak burada da yine evrensel batı müziği sistemine dayalı bir gam anlayışının sürdüğü görülmektedir. Türk halk müziğinde sıklıkla kullanılan pes (kalın) ve tiz (ince) seslere dayalı anlayış bu noktada açıkça referans gösterilmemektedir.

Üçüncü maddeye göre, bu yeni seslerin birlikten on altılığa kadar uzanan nota değerleriyle çalışılması öngörülmektedir. Bu madde, ritmik farkındalığın derinleştirilmesini ve müzikal zamanlama becerilerinin geliştirilmesini amaçlamaktadır. On altılık nota değeriyle birlikte öğrencilerin teknik becerilerinde artış hedeflenmektedir. Ancak yine de burada halk müziği

.....
repertuarının kendine özgü tartım yapıları ve usul kalıplarına dair herhangi bir ifade yer almamaktadır.

Dördüncü madde incelendiğinde, önceki iki maddenin sağladığı teknik altyapının çocuk şarkılarının söylenmesine temel oluşturacağı ifade edilmektedir. Ancak “çocuk şarkısı” ifadesiyle hangi tür şarkıların kastedildiği belirtilmemiştir. Bu noktada, repertuarın halk ezgileri mi yoksa batı kaynaklı okul şarkıları mı olduğu açık değildir. Bu belirsizlik, programın kültürel yönelimi konusunda yorum yapmayı zorlaştırmaktadır.

Beşinci maddeye göre, basit iki sesli şarkıların hem çalınması hem de söylenmesi yönünde bir yönlendirme yapılmakta ve bu uygulamanın çok sesli duyum becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu yaklaşım, batı müziği eğitiminin temel hedeflerinden biri olan armonik duyarlılığı geliştirmeye yöneliktir. Ancak iki sesli şarkılar, halk müziğinde doğal olarak bulunmadığı için bu maddenin uygulamasında yine batı müziği merkezli bir repertuarın tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Altıncı madde incelendiğinde, birinci sınıfta başlanan kanon uygulamalarına devam edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu süreklilik, çok sesli müzik anlayışının eğitimin temel yapı taşlarından biri olduğunu gösterir. Ancak bu uygulama da halk müziği geleneklerinden uzak bir pedagojik yönelime işaret etmektedir. Çünkü halk müziği pratiğinde kanon tekniği gibi yapılar bulunmamaktadır.

Yedinci maddeye göre, dinamik ifadelerin kapsamı genişletilmiş, daha zengin bir nüans repertuarı sunulmuştur. “PP, MP, FF” gibi işaretlerle öğrencinin ifade gücü artırılmak istenmiştir. Bu nüanslar, müzikte duygusal geçişlerin aktarılması açısından önemlidir. Ancak burada da kullanılan ifadelerin batı müziği sistemine ait olması dikkat çekicidir. Geleneksel halk müziği söyleminde bu tür dinamik işaretlerden çok, icracının bireysel yorumu belirleyici olmaktadır.

Sekizinci madde incelendiğinde, öğrencilere “basit ölçüler” ve bu ölçülerin yazılı simgeleri tanıtılmaktadır. Bu madde de temel ritmik yapının anlaşılmasına katkı sağlar. Ancak “basit ölçü” kavramı genel olarak 2/4, 3/4, 4/4 gibi düzenli batı ölçülerini ifade eder. Oysa Türk halk müziği repertuarında 5/8, 7/8, 9/8 gibi aksak ritimlerin yaygınlığı göz önünde bulundurulduğunda, bu ölçülerin eksikliği dikkat çekicidir.

Dokuzuncu maddeye göre, öğrencilerin çalgı eğitimine devam etmesi beklenmektedir. Bu devamlılık, uygulama temelli müzik eğitiminin bir gereğidir. Ancak programın çalgı seçimi konusunda yine batı müziği kökenli enstrümanlara öncelik verdiği ve yerel çalgılara dair yönlendirmenin ikinci sınıfta dahi yapılmadığı görülmektedir.

Onuncu madde incelendiğinde, ilk kez doğrudan “köy türkülerinin çalınması ve teganni edilmesi” ifadesine yer verildiği görülmektedir. Bu, halk müziğine dayalı uygulamaların programa dâhil edildiği

ilk açık ifadedir. Ancak dikkat çeken husus, bu türkülerin programa ancak ikinci sınıfta ve en son sırada eklenmiş olmasıdır. Oysa 1943 yılı programının amaçlarında, müzik öğretiminin öğrencinin zevkenden ve yaşadığı çevreden yola çıkarak şekillenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, köy türkülerinin ancak ikinci sınıfta işlenmeye başlanması, programın teorik amacı ile uygulama sırasındaki pratiği arasında bir tutarsızlık olduğunu göstermektedir.

İkinci sınıf konularında Türk halk müziğine daha doğrudan yer verilmesi, programın öğrencinin kültürel birikimini giderek daha görünür şekilde merkeze almaya başladığını göstermektedir. Ancak birinci sınıfta yer alan “küçük ve güzel okul şarkıları” ifadesinin, doğrudan belirtilmese de halk müziği repertuarından derlenmiş parçaları da içerebileceği dikkate alındığında, halk müziği ile temasın ikinci sınıftan itibaren başladığını kesin bir biçimde ifade etmek güçleşmektedir. Bununla birlikte, ikinci sınıf programında köy türkeleri ve teganni gibi açık ifadelerle halk müziğine yönelimin belirginleştiği görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin köy kökenli müzikal birikimlerinin eğitim sürecine daha erken ve sistemli biçimde entegre edilmesinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Zira Köy Enstitülerinde eğitim gören çocukların müziksel dünyası, büyük oranda yerel halk müziği repertuarına dayanmaktadır ve pedagojik olarak bu birikimin erken yaşlarda işlenmesi, öğrenme sürecini daha etkili hâle getirecektir. Programın ilk sınıflarında Batı müziği temelli teknik ve teorik bilgilerin öncelenmesi anlaşılır olmakla birlikte, bu temelin halk müziği unsurlarıyla eşgüdüm hâlinde sunulması, programın kendi öngördüğü “öğrencinin ruhuna ve çevresine uygunluk” ilkesine daha çok hizmet edecektir. Bu değerlendirmeler doğrultusunda, üçüncü sınıftan itibaren benimsenen içerik ve yaklaşım, bu kültürel dengeyi kurma çabasının sürdürülüp sürdürülmediği açısından dikkatle incelenmelidir.

Sınıf: 3

1. 1. ve 2. sınıflarda kazandırılması istenen teknik bilgi ve alışkanlığın kuvvetlendirilmesi
2. Seslerin ek çizgilerle gösterilmesi: Portenin üstünde ve altındaki ek çizgiler
3. Basit ve bileşik vuruş: Basit ve mürekkep usuller. Bazı halk türkülerinin usul bakımından tetkiki
4. Üçleme ve bileşik bölümlerle mukayesesi
5. Türlü usuller: 5/8 lik ve 9/4 lük ve başkaları... Usullerin diğer usullerle müşahede ve mukayesesine esas olacak faaliyetler. Çalınan ve söylenen bir parçanın bu bakımdan tetkiki
6. Sesi değiştiren işaretler: Diyez, bemol, bekâr ve başkaları
7. Ton ve tonalite fikri verilmeye çalışılması
8. İki sesli şarkıların saz katılarak ve saz katılmadan tegannisi

9. Armonize edilmiş çift sesli türkülerin tegannisi ve çalınması: Koro teşkili (T.C. Maarif Vekilliği, 1943).

Birinci maddeye göre, bu sınıf düzeyinde öncelikle önceki iki yılda edinilen müziksel becerilerin ve bilgilerin pekiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu durum, öğrencinin müziksel gelişiminin bir süreklilik içinde değerlendirildiğini ve öğrenilenlerin unutulmaması, aksine içselleştirilip kuvvetlendirilmesinin önemsendiğini göstermektedir. Programın bu yaklaşımı, öğrencinin temel müzik donanımını kalıcı hale getirmeye yönelik sistematik bir yapının varlığına işaret etmektedir.

İkinci maddeye göre, nota okuma becerisinin daha ileri bir seviyeye taşınması hedeflenmiştir. Öğrencilerin, standart porte sistemine ek olarak seslerin ek çizgilerle gösterimini öğrenmesi, müzikal okuryazarlıklarının daha da gelişmesini sağlayacaktır. Bu bilgi, özellikle farklı ses bölgelerindeki melodilerin yazımı ve icrasında öğrencilere esneklik kazandıracaktır.

Üçüncü maddeye göre, öğrencilere hem Batı müziğinde hem de Türk müziğinde kullanılan ritmik kalıplar tanıtılmakta, özellikle halk müziği örnekleri üzerinden usul bilgisi kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu madde, Türk halk müziği geleneğine özgü usullerin pedagojik bir araç olarak kullanılmasına zemin hazırlamaktadır. Öğrencilerin sadece Batı müziği ritimleriyle değil, kendi kültürel müzik dağarcıklarındaki usullerle de tanışmaları, programın yerel-kültürel temellere duyarlılığını göstermektedir.

Dördüncü maddeye göre, ritmik yapılara dair karşılaştırmalı bir öğretim yöntemi önerilmektedir. Üçleme gibi Batı kökenli ritmik bölünmelerin, bileşik vuruşlarla karşılaştırılması, öğrencilere farklı müzik gelenekleri arasında mukayeseli düşünme becerisi kazandıracaktır. Bu yaklaşım, müziksel analizin erken yaşlarda yerleşmesini sağlayan bir adımdır.

Beşinci maddeye göre, öğrencilerin karmaşık usullerle tanıştırılması hedeflenmiştir. 5/8'lik, 9/4'lük gibi kesirli ölçüler, özellikle Türk halk müziğinin karakteristik yapısını yansıttığı için bu maddede verilen usul örnekleri son derece yerindedir. Bununla birlikte, bu tür usullerin ancak üçüncü sınıfta ele alınıyor olması, halk müziğiyle teması geciktiriyor gibi değerlendirilebilir.

Altıncı maddeye göre, öğrenciler artık tonal değişimlere olan hakimiyetlerini artıracak bilgiye yönlendirilmiştir. Diyez, bemol ve bekâr gibi ses değiştirici işaretler sayesinde müzikal cümlelerdeki modülasyonlar ve melodik varyasyonlar daha kolay anlaşılabilir hale gelecektir.

Yedinci maddeye göre, öğrencilerin müzik teorisine dair kavramsal çerçevesi genişletilmektedir. Ton ve tonalite kavramlarının pedagojik düzeyde öğrenciye aktarılması, armoni anlayışının temellerini atma açısından önemlidir. Bu kavramlar genellikle Batı müziği sistemi içinde anlam kazandığından, öğrencilerin çok sesli müziğe hazırlık sürecinde önemli bir işlev görmektedir.

Sekizinci maddeye göre, çok sesli müzik algısının çalgılı ve çalgısız icra üzerinden derinleştirilmesi

.....
hedeflenmiştir. Bu madde, öğrencilerin hem bireysel hem toplu icra becerilerini artırmakla birlikte, işitsel farkındalıklarını da geliştirecek bir içeriğe sahiptir.

Dokuzuncu maddeye göre, Türk halk müziği eserlerinin armonize edilerek icra edilmesi ve bu sürecin bir koro oluşumuyla desteklenmesi öngörülmektedir. Bu uygulama, öğrencilerin sadece bireysel değil toplu performans deneyimi kazanmalarını da amaçlamaktadır. Koro çalışmaları sayesinde hem teknik beceriler hem de müzikal paylaşım duygusu geliştirilmektedir.

Üçüncü sınıf konuları incelendiğinde, programın yalnızca bireysel teknik kazanımlara değil, aynı zamanda toplu icra, armoni bilgisi ve kültürel çeşitliliğe dayalı repertuar gelişimine de odaklandığı görülmektedir. Bu sınıf düzeyinde öğrencilerin halk müziği repertuarı üzerinden çok sesliliğe adım atmaları teşvik edilmiş; hem Batı müziği terminolojisi hem de Türk müziği usulleri arasında kurulan köprülerle, öğrencinin müziksel donanımı bütüncül biçimde geliştirilmeye çalışılmıştır. Ancak burada dikkat çeken husus, Türk halk müziği repertuarının çok seslilik ilkesi doğrultusunda yapılandırılarak öğretilmesidir. Bu durum, halk müziğinin özünde taşıdığı tek sesli ifade biçiminin pedagojik süreçte dönüştürülmesini ve biçimsel olarak Batı müziği estetiğine yaklaştırılmasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla üçüncü sınıf müzik programı, halk müziğini bir içerik kaynağı olarak değerlendirse de, bu müziğin özgün icra pratiklerini değil, çok sesli ve armonize edilmiş formlarını merkeze almıştır. Bu yönüyle program, halk müziğinin çıktılarından yararlanmakta; ancak onun doğrudan aktarımı yerine, yeniden inşa edilmiş bir biçimini öğrenciye sunmaktadır.

Sınıf: 4

1. 1, 2, ve 3. sınıflarda kazandırılmaya çalışılan teknik bilgi ve alışkanlığın kuvvetlendirilmesi
2. Sus noktaları: Mordan, tril, apojiyatür, grupetto ve başkalarının öğretilmesi ve icrası
3. Aralıklar, isimleri: armonik ve melodik aralıklar üzerine bilinç kazandırmak ve talebeyi, bunları bir aletle icra edebilecek şekilde yetiştirmek
4. Majör ve minör tonlar ve bunların ulusal tonlarla mukayesesi
5. İki ve üç sesli şarkı ve türkülerin çalınması ve tegannisi
6. Ses vermek ve şarkı söylemek
7. Transpozisyon ve modülasyon
8. Basit armoni fikri. Armonik yazılmış parçaların tetkiki ve çalınması
9. Hareket, vurgu ve nüans hakkında bilgi ve alışkanlığın kuvvetlendirilmesi (T.C. Maarif Vekilliği, 1943).

Birinci maddede, 1., 2. ve 3. sınıflarda kazandırılmaya çalışılan teknik bilgi ve alışkanlıkların kuvvetlendirilmesinden söz edilmektedir. Bu ifade, önceki yıllarda edinilen müzikal becerilerin artık pekiştirilmesi gerektiğine işaret eder. Öğrencilerin, artık temel becerileri aşarak ileri teknik uygulamalara yönelmeleri beklenmektedir. Bu da müziksel eğitimin süreklilik arz eden yapısını ortaya koymakta ve kademeli ilerlemenin temel alındığını göstermektedir.

İkinci maddede, sus noktaları ile birlikte mordan, tril, apojyatür, grupetto gibi süsleme işaretlerinin öğretilmesi ve icrası amaçlanmaktadır. Bu tür süsleme teknikleri daha çok Batı müziği terminolojisine ait olmakla birlikte, Türk müziğinde de özellikle vokal süslemelerde benzer işlevler taşıyan biçimlerin olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu madde, öğrencilerin yorum gücünü artırmakla birlikte, süsleme pratiği aracılığıyla icralarına zenginlik katma imkânı da sağlamaktadır.

Üçüncü maddede, aralık bilgisi ve bu bilgilerin hem armonik hem melodik düzeyde öğretilmesi hedeflenmiştir. Öğrencinin, bu kavramları bir enstrüman üzerinde icra edebilecek düzeye ulaşması istenmektedir. Aralık bilgisi, hem çokseslilikte hem de doğru intonasyonla söyleme becerisinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu yönüyle programın, çalgı eğitimiyle teorik bilgiyi sentezlemeyi amaçladığı söylenebilir.

Dördüncü maddede, majör ve minör tonların öğretimiyle birlikte bunların “ulusal tonlarla” karşılaştırılması öngörülmektedir. “Uluslararası tonlar” ifadesiyle, Türk müziğinin makamsal yapısına ya da yöresel modaliteye atıf yapıldığı düşünülmektedir. Bu kıyaslama, öğrencinin hem Batı müziği sistemini hem de kendi ulusal müzik kültürünü anlamasını sağlayacak şekilde çift yönlü bir bilinç kazandırmayı amaçlamaktadır.

Beşinci maddede, iki ve üç sesli şarkı ve türkülerin çalınması ve söylenmesi üzerinde durulmuştur. Bu madde, çok sesliliğin ilerleyen aşamalarda üç sese çıkarıldığını gösterirken, Türk halk müziği repertuarının da çok sesli düzlemde değerlendirilmeye çalışıldığını göstermektedir. Ancak burada geçen “türkü” teriminin armonik düzenleme ile birlikte ele alınıp alınmadığı net olmamakla birlikte, repertuarın artık halk müziği odaklı şekillendiği anlaşılmaktadır.

Altıncı maddede, ses verme ve şarkı söyleme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu madde, bireysel performansın temelini oluşturan vokal yeterliliklerin güçlendirilmesini amaçlamakta, özellikle ses sağlığı, doğru entonasyon ve müzikal ifade açısından önemli bir adıma işaret etmektedir.

Yedinci maddede, transpozisyon ve modülasyon kavramları yer almaktadır. Bu iki teknik, çalgı ve sesle yapılan icralarda ton değişimi ve geçici ton geçişlerini kapsar. Öğrencilere bu becerilerin kazandırılması, hem teknik donanımı artırmakta hem de çok sesli düşünmeyi desteklemektedir. Ayrıca bu uygulamaların, repertuarın farklı icra koşullarına uyarlanabilirliğini artırdığı da

unutulmamalıdır.

Sekizinci maddede, basit armoni fikrinin kazandırılması, armonik olarak yazılmış eserlerin incelenmesi ve çalınması hedeflenmiştir. Bu madde, öğrencilerin çok sesli yapıları sadece dinlemeyip aynı zamanda çözümleyip uygulamalarını sağlayarak, analiz yeteneği ve armonik işitme becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Bu durum, öğrencilerin yalnızca icracı değil, aynı zamanda düşünen bir müzisyen olmaları yönünde bir adımdır.

Dokuzuncu maddede, hareket, vurgu ve nüans konularında bilgi ve alışkanlığın geliştirilmesi istenmiştir. Bu ifade, öğrencinin müziksel anlatım gücünü artırmayı hedefleyen dinamik uygulamaların eğitim sürecine dahil edildiğini göstermektedir. Özellikle halk müziği gibi ifade yoğunluğu yüksek türlerde nüansların doğru verilmesi, anlatımın başarısını doğrudan etkileyen unsurlardandır.

Dördüncü sınıf konuları incelendiğinde, Köy Enstitülerinin müzik öğretim programında çok sesliliğe dair yaklaşımların giderek daha belirgin biçimde yer kazandığı görülmektedir. Bu sınıf düzeyinde öğrenciler yalnızca bireysel teknik yeterlikler yönünden değil; aynı zamanda armoni bilgisi, transpozisyon, modülasyon ve süsleme teknikleri gibi ileri düzey müziksel kavramlar aracılığıyla kapsamlı şekilde donatılmaktadır. Özellikle Türk halk müziği repertuarı üzerinden gerçekleştirilen düzenlemelerle, iki sesli uygulamaların ötesine geçilerek üç sesli türkülerle toplu icra biçimleri teşvik edilmiş; böylece öğrencilerin müziksel çok yönlülüğü hem teorik hem uygulamalı düzeyde geliştirilmiştir. Bununla birlikte, müfredatta Türk halk müziğine ait çalgıların açıkça belirtilmemiş olması dikkat çekmektedir. Ancak bu eksiklik, 1943 yılı öğretim programında “birçok çalgı kullanılabilir” ilkesine yer verilmiş olması sebebiyle, çalgıların kullanımının öğretmenin inisiyatifine bırakıldığını göstermektedir. Dolayısıyla bu durum, halk müziğinin yalnızca melodik yapı üzerinden değil, icra biçimleri ve çalgısal özellikleriyle birlikte öğretilmesi gerektiğini vurgulamakla birlikte, programın esneklik içeren yapısı dolayısıyla bu tür uygulamalara da imkân tanıdığını düşündürmektedir. Bu yönüyle değerlendirme yapıldığında, halk müziği öğretiminin yalnızca repertuar merkezli değil; potansiyel olarak çalgısal öğeleri de içerecek biçimde ele alınabileceği görülmektedir.

Sınıf: 5

1. 1, 2, 3, 4. sınıflarda kazandırılması istenilen teknik bilgi ve alışkanlığın kuvvetlendirilmesi
2. Talebinin küçük çocuk şarkılarıyla türkülerini bir sazla çalabilecek şekilde yetiştirilmesi
3. Köy türkülerinin öğretilmesi ve notaya alınması
4. Müzik öğretiminde esaslar: Hareket ve değişiklik

5. Müzik öğretiminde talebenin toptan yetiştirilmesi

6. İş esasına göre müzik eğitimi

7. Çocuk tekerlemelerinin ve şarkılı oyunların tetkiki ve müzik eğitiminde kullanılması

8. Şarkı ve türkü öğretme ve söyletme, çocuk seslerine göre şarkı ve türkülerin ayarlanması (T.C. Maarif Vekilliği, 1943).

Birinci maddede, önceki dört sınıfta kazandırılmaya çalışılan teknik bilgi ve alışkanlıkların daha da pekiştirilmesi hedeflenmiştir. Bu, öğrencinin müzikal bilgi ve becerilerinin kalıcı hale gelmesi ve ileri düzey uygulamalar için hazır hâle gelmesi açısından önemlidir.

İkinci maddede, öğrencilerin küçük çocuk şarkılarını ve türkülerini bir saz eşliğinde çalabilecek seviyeye ulaşmaları amaçlanmıştır. Bu kazanım, hem bireysel icra becerisinin geliştirilmesi hem de pedagojik olarak diğer öğrencilere örnek olabilecek düzeyde bir yetkinlik kazandırılmasına yöneliktir.

Üçüncü madde, köy türkülerinin hem öğrenilmesini hem de notaya alınmasını kapsar. Bu yaklaşım, sözlü gelenekle aktarılan Türk halk müziği repertuarının yazılı kültüre kazandırılması anlamında önemli bir adımdır.

Dördüncü maddede, müzik öğretiminde “hareket” ve “değişiklik” ilkeleri vurgulanmıştır. Bu, öğretim sürecinde monotonluktan kaçınılması ve öğrencinin dikkatini diri tutacak yöntemlerin benimsenmesi gerektiğine işaret eder.

Beşinci madde, müzik öğretiminde öğrencinin “toptan” yetiştirilmesini esas alır. Yani sadece teknik beceriler değil, aynı zamanda repertuar bilgisi, estetik anlayış, kültürel farkındalık gibi bütüncül yeterlilikler hedeflenmiştir.

Altıncı maddede, müzik öğretiminin “iş esasına” göre yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu ilke, öğrenmenin sadece teorik bilgiyle değil, uygulama ve deneyime dayalı etkinliklerle gerçekleşmesini öngörmektedir.

Yedinci madde, çocuk tekerlemeleri ve şarkılı oyunların hem incelenmesi hem de müzik eğitimi sürecine entegre edilmesini kapsamaktadır. Bu, halk kültürü ürünlerinin pedagojik araçlara dönüştürülmesi anlamına gelir.

Sekizinci madde, çocuklara şarkı ve türkü öğretiminin onların ses aralıklarına uygun şekilde yapılmasını ve bu parçaların onların ses özelliklerine göre ayarlanmasını öngörmektedir. Bu, ses sağlığını koruma ve doğru teknik gelişim açısından oldukça yerinde bir yaklaşımdır.

Beşinci sınıf programı incelendiğinde, yalnızca öğrenciye müzikal beceri kazandırmakla yetinilmeyip, aynı zamanda onu müziğin taşıyıcısı, aktarıcısı ve yeniden üreticisi konumuna

.....
getirmeye çalışan bütüncül bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Köy türkülerinin öğretilmesi, notaya alınması ve çocukların kendi derleme faaliyetlerine teşvik edilmesi, sözlü gelenekten gelen Türk halk müziğinin yazılı kültürle buluşturulması adına pedagojik bir strateji olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca, çocuk şarkıları, tekerlemeler, şarkılı oyunlar gibi halk kültürüne ait formların müzik eğitimi içinde sistemli biçimde kullanılması, halk müziğinin yalnızca bir icra malzemesi değil, aynı zamanda bir eğitim aracı olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bu durum, programın Türk halk müziği çıktılarının hem eğitsel hem de kültürel yönlerini birlikte gözettiğini ortaya koymaktadır.

Türk Kültürü ve gelenekleri konusunda enstitüler titiz davranmış olup, Türk halk müziğimiz, milli oyunlarımız, masallar, denemeler vb. gibi değerlerimiz hep gündeme getirilmiş. Öğrencilere bu konular üzerinde ödevlendirmeler yapılmıştır. Örneğin; öğrencilerden düğün kültürü gibi konuları köye gidip araştırması, Türk halk müziği eserlerini kayıt altına almaları ödev olarak istenmiştir (Esen, 2007).

1943 Yılı Köy Enstitüleri Müzik Öğretim Programında Yer Alan Türk Halk Müziği Repertuarı

Çalışmanın bu bölümünde, 1943 yılında yürürlüğe giren Köy Enstitüleri Müzik Öğretim Programı'nın esasları doğrultusunda hazırlanan ve ders kitabı olarak okutulan Bedri Akalın'ın *Köy Enstitüleri Müzik Eğitimi Kalavuzu* (1945) adlı yayını temel alınmıştır. Köy Enstitüleri 1943 yılı müzik öğretim programı, müzik eğitiminin amaç, ilke ve konu başlıklarını ayrıntılı şekilde belirlemiş olsa da, öğrencilere öğretilecek somut repertuar örneklerine yer vermemiştir. Bu durum, öğretmenlerin uygulamada karşılaştığı temel sorunlardan biri hâline gelmiştir. Bedri Akalın, bu önemli eksikliği gidermek amacıyla, programın hedefleri doğrultusunda hazırlanmış olan *Köy Enstitüleri Müzik Eğitimi Kalavuzu* (1945) adlı eserinde, farklı sınıf düzeylerine uygun Türk halk müziği repertuarlarını belirlemiş ve bu eserleri notalarıyla birlikte sunmuştur. Böylece Akalın, müzik öğretmenleri için yalnızca yönlendirici bir kaynak sunmakla kalmamış, aynı zamanda Köy Enstitülerinin halk müziği odaklı eğitim vizyonunu somutlaştıran ilk kapsamlı uygulama örneklerinden birini de ortaya koymuştur.

Bu repertuar, yalnızca Akalın'ın kitabına dayanmayıp, aynı zamanda Köy Enstitülerinden mezun olmuş öğretmenlerin kaleme aldıkları kitap, makale, röportaj ve anılardan elde edilen bilgilerle de zenginleştirilmiştir. Bu kaynaklarda yer verilen ve enstitülerde söylendiği aktarılan Türk halk müziği eserleri, programda yer almasa dahi repertuvara dahil edilerek tarihsel bağlam içinde değerlendirilmiştir.

Bu çalışma kapsamında aşağıdaki tablolarda yapılan repertuar karşılaştırmaları, Repertkül sitesinde yer alan güncel Türk Halk Müziği repertuarına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Programda yer

alan eserlerden bazılarının adlarının, günümüzde Repertkûl (n.d.) internet sitesinde yer alan Türk Halk Müziği repertuarı ile örtüşmediği tespit edilmiştir. Örneğin, “Gelin Türküsü” adlı eser, TRT repertuarında “Şu Dere Aka Aka” ismiyle yer almakta; benzer şekilde, “Efe” adlı türkü “Şu Dalmadan Geçtin mi?” ve “Yenge Kızım” adlı türkü ise “Yenge Kızın Bir Tane” adıyla kayıtlı bulunmaktadır. Bu farklılıklar nedeniyle, çalışmadaki tablolar oluşturulurken eser adı kısmında önce programda geçen isimlere yer verilmiş, parantez içinde ise Repertkûl’deki TRT repertuarına dayanan güncel isimlendirme gösterilmiştir (Repertkûl, n.d.).

Sözlü kültür geleneği içerisinde kuşaktan kuşağa aktarılan türkülerin zamanla söz ve ezgi açısından değişime uğraması doğal bir durumdur. Bu bağlamda, programda yer alan bazı eserlerin Repertkûl’deki nota ve söz içerikleri incelendiğinde, yalnızca ezginin benzer olduğu ancak sözlerin önemli ölçüde farklılaştığı görülmüştür. “Çanakkale” adlı türkü buna örnek olarak gösterilebilir. Programda yalnızca “derleme” notuyla yer alan bu eserin, ezgisel açıdan Repertkûl’deki “Çanakkale İçinde Aynalı Çarşı” ile benzerlik taşıdığı; fakat sözlerinin tamamen farklı olduğu tespit edilmiştir.

Benzer biçimde, “Hoynaro” adlı türkü için yapılan incelemelerde, çeşitli yörelere ait birden fazla versiyonun bulunduğu, sözlerin birbirine yakın olmakla birlikte ezgisel yapıların farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Repertkûl’de “Su Gelir Kütüğünden” adıyla yer alan eser, “Hoynaro” türküsü ile hem melodi hem de söz yapısı açısından kısmi bir benzerlik göstermektedir. Bu tür eserlerde net bir kaynak kişisine veya yöresel temele ulaşılamadığında, çalışmadaki tabloda ilgili alanlara “—” işareti konularak belirsizlik ifade edilmiştir.

Bu bağlamda, karşılaştırmalar yapılırken yalnızca repertuar farklılıkları değil, aynı zamanda kültürel çeşitliliğin ve sözlü aktarımın doğasında yer alan çok seslilik de dikkate alınmalıdır. Türkülerin birden fazla yörede, farklı isimlerle ya da ezgisel varyasyonlarla söylenmesi sözlü kültürün zenginliğini ve ortak kültürel etkileşimlerin sonucunu yansıtmaktadır. Bu nedenle türkülerin farklı versiyonları, bir hata ya da eksiklik olarak değil; kültürel çeşitlilik ve kuşaklar arası aktarıma bağlı doğal bir durum olarak değerlendirilmelidir.

Bazı eserler hakkında Repertkûl’de veya başka kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu durum, o dönemde Türkiye genelinde derleme çalışmalarının henüz erken aşamalarda olmasıyla açıklanabilir. Nitekim bu dönemde programda yer alan türkülerin büyük bölümü, ya öğrenciler ya da öğretmenler tarafından “söz uçar yazı kalır” ilkesine uygun şekilde kayda geçirilmektedir. Bu nedenle, türkülerin sözlerinde, ezgilerinde ve adlandırılış şekillerinde zamanla farklılıklar oluşması son derece doğaldır.

Programda Türk halk müziği eserleri dışında marşlar ve uygulama şarkıları da yer almaktadır. Ancak bu çalışma yalnızca Türk halk müziği repertuarını odağa aldığı için, marş ve uygulama şarkılarına

ilişkin verilere tablolar içerisinde yer verilmemiştir. Bununla birlikte, ilgili kaynaklardan bu eserlerin bilgilerine de ulaşılması mümkün olup bu ayırım bilinçli olarak yapılmıştır.

Program içeriğinde yer alan Türk halk müziği eserlerinin sayısal olarak baskın olması, bu müzik türünün Köy Enstitülerinde ne denli önemsendiğini göstermektedir.

Köy Enstitülerinde Türk halk müziğinin önemini Akalın (1945) “Memleket Türküleri nesilleri birbirine bağlı tutan birer gönül bağıdır, enstitüye gelen her çocuğun söylediği Türküleri, dedeleri ve büyükanneleri de söylemişlerdi, gün gelecek aynı Türküleri bizim öğrencilerimizin torunları da söyleyeceklerdir. Türküler ölmeyen hayaller gibi yüzyılların içinde dilden dile uçarlar. Dudaklar renklerini kaybedip sussalar bile, Türküler daima uçmaya devam edeceklerdir” şeklinde belirtmiştir (s.20).

Akalın’ın kılavuzunda, her enstitünün kendi yöresine ait güzel türküler ve oyun havalarından da faydalanabileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda, müzik öğretmenlerinin yanı sıra, Türk halk müziği sanatçıları arasından köy kökenli usta öğreticilerin de müzik derslerinde görevlendirildiği bilinmektedir. Bu isimler arasında Aşık Veysel Şatıroğlu ve Aşık Ali İzzet Özkan da yer almaktadır (Altunkaya, 2009). Özkucur (2013, s.78), Aşık Veysel’in Köy Enstitülerinde saz öğrettiğini ve konserler verdiğini belirtmiştir. Ayrıca şu anıya yer vermiştir:

Bir gün çevre köylerden birine giderken Aşık Veysel de gezimize katılır. Aşık Veysel yorulmasın diye Hidayet öğretmenimiz onu çift atlı kumanya arabasıyla beraber gideceğimiz köye gönderdi. Biz de dağlarda türküler söyleyerek varacağımız yere gidiyorduk. Köye ulaştığımızda Aşık Veysel’in ve kumanya arabasının gelmediğini fark ettik. Hidayet öğretmenimiz Aşık Veysel’i çok sevdiği için ona bir şey olmasından korktu. Öğretmenimiz, ben ve birkaç öğrenciyle birlikte at arabasını bulmak için geri dönüşe geçtik. Yolda Aşık Veysel’i gördük, öğrendik ki kumanya arabası devrilmiş ve aşığın da sazı kırılmış. Köye vardık, Aşık Veysel’in yüzü asık, çok düşünceliydi. Bir anda Hidayet öğretmene, ‘eline bir kâğıt kalem al ve yaz bakalım’ dedi ve Sazım türküsünün sözlerini yazdırdı.

Yolal (2009, s.250) ise şu bilgiyi aktarır:

Müzik Başkanıydım. Bir Cumartesi Aşık Veysel okulumuza geldi. Gelirken kendi yazdığı birçok kitabını da getirmişti. Bunları ben arkadaşlarıma ücretiyle verecektim. Kitabının üstüne bakınca soyadının Şatıroğlu olduğunu gördüm. Konser başladı ve ‘Atatürk’e Ağıt’, ‘Menekşe’, ‘Benim Sadık Yarım Kara Topraktır’ ve diğer türkülerini okudu. Hikayesini anlatıp ‘Cüzdan Cepte Para Yok’ türküsünü okudu ve dakikalarca bu vatan ve Atatürk sevgisi dolu halk ozanımızı alkışladık.

Yukarıda sunulan bilgiler ışığında değerlendirildiğinde, Köy Enstitüleri’nde Türk halk müziği repertuarının belirli bir sistematik çerçevede oluşturulmaya çalışıldığı, ancak bu repertuarın zaman içinde değişiklik gösterebilecek nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Eserlerin yöresel çeşitliliği, sözlü gelenekten beslenmeleri ve arşivsel karşılaştırmalarla yapılan tespitler, bu repertuarın dinamik ve yaşayan bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Sınıf düzeylerine göre türkülerin sayısal dağılımı incelendiğinde; birinci sınıfta 14, ikinci sınıfta 18, üçüncü sınıfta 20, dördüncü sınıfta 15 ve beşinci sınıfta ise 5 türküye yer verildiği görülmektedir. Bu dağılım, repertuarın öğretim kademelerine göre farklı yoğunluklarla planlandığını göstermektedir.

Akalın'ın (1945) kılavuzunda, birinci sınıf düzeyinde öğrencilere kazandırılması amacıyla seçilen türküler arasında “Irmak Doldu”, “Tandır Gelin”, “Çanakkale”, “Mecnunum Leyla”, “Sazıma”, “Topal Koşma”, “Tamzara”, “Kayıkçılar”, “Lolo”, “Bostana Girdim”, “Sürütme Barı”, “Kastamonu Türküsü”, “Ebe Hanım” ve “Penceresi” yer almaktadır. Bu türkülerin hem bölgesel çeşitlilik göstermesi hem de sözlü gelenek ürünleri olması, öğrencilerin müzikal ve kültürel algılarının gelişmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Türk Halk Müziği Eserinin Adı	Eserin Yöresi	Kaynak Kişi
Irmak Doldu	-	-
Tandır Gelin (Aşağıdan gelen tatar)	Kayseri /Pınarbaşı	Zekiye Özhan
Çanakkale Türküsü	-	Öğrencilerden derleme
Mecnunum Leyla (Mecnunum Leylamı Gördüm)	Sivas / Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu
Topal Koşma (Sana Öğreteyim)	Kastamonu	Aşık Mümin Meydani
Sazıma (Ben Gidersem Sazım Sen Kal Dünyada)	Sivas / Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu
Tamzara	Bayburt	Yöre Ekibi
Kayıkçılar (Heyamol Deyin Kardeşler)	-	-
Lolo (Başındaki Puşu Mudur)	Diyarbakır	Yöre Ekibi
Bostana Girdim	-	Öğrencilerden Derleme
Sürütme Barı	Bayburt	Yöre Ekibi
Kastamonu Türküsü (Ördek İsen Göle Gel)	Kastamonu	-
Ebe Hanım	-	-
Penceresi	-	-
Sazıma	Sivas / Şarkışla	Aşık Veysel Şatıroğlu

Tablo 1. Sınıfta Öğretilecek Türküler

Akalın'ın (1945) kılavuzunda, ikinci sınıf düzeyinde öğrencilere kazandırılması amacıyla seçilen türküler arasında “Karamanın Kızı”, “Değirmen”, “Kör İbiş”, “Altın Yüzük”, “Demir Ağa Barı”, “Haynora”, “Veysel Barı”, “Eminem”, “Sepetçi Oğlu”, “Yekte”, “Yeni Cami”, “Gülerdim Ağlamazdım”, “Selimem”, “Bir Dal Kırdım”, “Yenice Yolları”, “Değmen Bana”, “Eşimden Ayrıldım” ve “Sarardım” bulunmaktadır. Bu repertuvar, hem oyun havası formunda hem de lirik anlatı içeren türkülerini bir araya getirerek öğrencilere müzikal çeşitlilik sunmakta, aynı zamanda farklı yörelere ait ezgilerin tanınmasına olanak sağlamaktadır.

Türk Halk Müziği Eserinin Adı	Eserin Yöresi	Kaynak Kişi
Karamanın Kızı	Karaman	-
Değirmen	Orta Anadolu	Yöre ekibi
Kör İbiş	-	-
Altın Yüzük (Altın Yüzük Var Benim)	Orta Anadolu	Sarı Recep
Demirağa Barı	Adıyaman	Abdül Kadir
Haynora	-	-
Veysel Barı	Bayburt	Yöre Ekibi
Eminem (Süpürgesi Yoncadan)	Kayseri	Mehmet Emmi
Sepetçioğlu	Kastamonu	Mümin Meydani-Avni Özbenli
Türk Halk Müziği Eserinin Adı	Eserin Yöresi	Kaynak Kişi
Yekte(Kandilli Yazmayı kaldır yüzünden)	Kayseri	Ali Ulvi Erandaç
Yeni Cami	Rumeli	Hüseyin Yalırık
Gülerdim Ağlamazdım	-	-
Selimem (Salına Salına Suya Gidersin)	Karadeniz	Cemile Cevher
Bir Dal Kırdım	-	Öğrencilerden Derleme
Yenice Yolları (Yenice Yolları Bükülür Gider)	Adana	Aziz Şenses
Değmen Bana (Şu Sinemde Yarelerim Sızlar)	Erzincan	Aşık Gevheri (Aşık Daimi)
Eşimden Ayrıldım (Eşimden Ayrıldım Yoktur Kararım)	Sivas / Divriği	Aşık Veysel (Nuri Üstünces)
Sarardım	Sivas	Muzaffer Sarısözen

Tablo 2. Sınıfta Öğretilecek Türküler

Akalın'ın (1945) kılavuzunda, üçüncü sınıf düzeyinde öğrencilere kazandırılması amacıyla seçilen türküler arasında “Burçak Tarlası”, “Yar Kendi Gelsin”, “Kozanoğlu”, “Dertli Kaval”, “Kevenik Yolu”, “Sarı Kız”, “Haticem”, “Ay Doğar Çini Çini”, “Harman Türküsü”, “Giresun Kayıkları”, “Kınık”, “Mukaddes”, “Sivas Zeybeği”, “Yenge Kızım”, “Tilki Horozumu Aldı”, “Hoş Bilezik”, “Züriye”, “Fadimem”, “Menekşe” ve “Ziller” yer almaktadır. Bu türkülerin hem bölgesel hem biçimsel zenginliği, öğrencilerin repertuar bilgilerini artırmanın yanı sıra Türk halk müziğinin çeşitliliğini tanımalarına da katkı sunmaktadır.

Türk Halk Müziği Eserinin Adı	Eserin Yöresi	Kaynak Kişi
Burçak Tarlası	Tokat	Muzaffer Sarısözen
Yar Kendi Gelsin (Karadır Kaşların Ferman Yazdırır)	Zonguldak	İsmet Yeşilgül
Kozanoğlu	Orta Anadolu	Asaf Güven
Dertli Kaval	-	-
Kevenik Yolu	-	-
Sarı Kız	Erzurum	Hayriye Temizkalp
Haticem (Kalk Gidelim Dağlara)	Bolu	Emin Aldemir
Ay Doğar Çini Çini	-	-
Harman Türküsü	-	Masum, Bedri Akalın
Giresun Kayıkları	Giresun/Aliyoma Köyü	Sadullah -Sarı Recep
Kınık	Kastamonu	-
Mukaddes	Derleme	-
Sivas Zeybeği	Sivas	Yöre Ekibi
Yenge Kızım (Yenge Kızın Bir Tane)	Rize	Rizeli Sadık Aynacı
Tilki Horozumu Aldı	-	-
Hoş Bilezik	Erzurum	Öğrencilerden Derleme
Züriye	-	-
Fadimem	-	Öğrencilerden Derleme
Menekşe	-	-
Ziller	-	-

Tablo 3. Sınıfta Öğretilecek Türküler

Akalın'ın (1945) kılavuzunda, dördüncü sınıf düzeyinde öğrencilere kazandırılması amacıyla seçilen türküler arasında “Köye Hasret”, “Hoppala Zeybek”, “Kamayı Vurdum”, “Arpazlı”, “Yürükler Yaylası”, “Somalı”, “Tuna Havası”, “Oğlan Türküsü”, “Efe”, “Mezar Arasında”, “Sarı Zeybek”, “Erenköy”, “Arabamın Atları”, “Zeybek” ve “Gelin Türküsü” yer almaktadır. Bu eserler arasında özellikle zeybek türündeki türkülerin ağırlıklı olması, öğrencilerin ritmik yapı ve yöresel karakter bakımından özgün halk müziği formlarıyla tanışmasını sağlamaktadır.

Türk Halk Müziği Eserinin Adı	Eserin Yöresi	Kaynak Kişi
Köye Hasret	-	-
Hoppala Zeybek	-	-
Kamayı Vurdum	Bilecik	-
Arpazlı	-	-
Yürükler Yaylası(Yörük de yaylasında yaylayamadım)	Rumeli	Osman Pehlivan
Somalı	-	-
Tuna Havası (Gide Gide Yarelerim Dirildi)	Rumeli	Kemal Altınkaya
Oğlan Türküsü (Atımı Bağladım Ben Bir Meşeye)	Edirne	-
Efe (Şu Dalmadan Geçtin Mi?)	Nazilli	-
Mezar Arasında	Orta Anadolu	Yöre Ekibi
Sarı Zeybek	Rumeli	Osman Pehlivan
Eren Köy	-	-
Arabamın Atları	Bahkesir	Ahmet Şenses
Zeybek	Ankara	Genç Osman
Gelin Türküsü (Şu Dere Aka Aka)	Adana	Aziz Şenses

Tablo 4. Sınıfta Öğretilecek Türküler

Akalin'ın (1945) kılavuzunda, beşinci sınıf düzeyinde öğrencilere kazandırılması amacıyla seçilen türküler “Ver Elini”, “Bengi”, “Ekin Ektim”, “Dağlı” ve “Ah Annem Vah Annem” şeklinde sıralanmaktadır. Bu eserlerin, önceki yıllarda edinilen müzikal birikimi pekiştirmeyi ve repertuar çeşitliliğini sürdürmeyi hedeflediği görülmektedir.

Türk Halk Müziği Eserinin Adı	Eserin Yöresi	Kaynak Kişi
Ver Elini	-	-
Bengi	-	-
Ekin Ektim (Ekin Ektim Çöllere)	Akdağmadeni	Mehmet Özdiş
Dağlı	-	-
Ah Annem Vah Annem	-	-

Tablo 5. Sınıfta Öğretilecek Türküler

Türk Halk Müziği Öğretiminde ve Uygulanmasında Kullanılan Çalgılar

1943 yılı Köy Enstitüleri Müzik Öğretim Programı incelendiğinde, her öğrencinin birinci sınıftan itibaren bir çalgı çalmasını hedeflediği görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre müzik derslerinde öğretilen tüm eserleri çalgılarıyla icra etmeleri, özellikle de köy türkülerinin hem çalınarak hem de teganni edilerek seslendirilmesi kazanımlar içerisinde açıkça vurgulanmıştır. Bu çerçevede programda ağız mızıkası, mandolin, akordeon ve keman gibi Batı müziği temelli çalgıların kullanımı önerilmiştir.

Bununla birlikte, Türk halk müziğinin temel çalgılarından biri olan bağlamaya öğretim programında yer verilmemiştir. Bu durum, dönemin kültürel ve pedagojik koşulları göz önüne alındığında şaşırtıcı değildir. Zira bağlama, Türkiye’de kurumsal müzik eğitimi içerisinde yer edinmeye çok daha sonraki yıllarda başlamış bir halk çalgısıdır. Bu nedenle, enstitülerde bağlama öğretiminin sistematik bir yaklaşımla değil, öğrencilerin çevrelerinden gözlemleyerek ve deneyimleyerek öğrendikleri şekilde geliştiği anlaşılmaktadır.

Ancak bu durum, enstitülerde bağlamanın hiç kullanılmadığı anlamına gelmemektedir. Nitekim dönemin tanıklıklarına ve kaynaklara göre, bazı öğretmenler ya da halk ozanları halk çalgılarını kullanarak müzik eğitimi sürecine katkı sunmuştur. Özellikle köy kökenli usta öğreticilerin ve yerel sanatçıların, repertuar uygulamalarında bağlama gibi halk çalgılarına yer verdikleri anlaşılmaktadır. Bu da, müfredatta yer almamasına rağmen, uygulamada Türk halk müziği çalgılarının çeşitli biçimlerde kullanıldığını göstermektedir.

Sonuç olarak, Köy Enstitülerinde verilen müzik eğitimi genel olarak Batı müziği çalgıları etrafında şekillenmiş olsa da, öğrencilerin sosyo-kültürel çevreleri ve yerel müzik geleneği ile etkileşim hâlinde olmaları, halk müziği çalgılarının eğitimde dolaylı biçimde yer bulmasına olanak tanımıştır. Bu durum, enstitülerin çift yönlü bir müzik eğitimi anlayışına sahip olduklarını, hem çağdaş hem de geleneksel müzik kültürünü yaşatma çabası taşıdıklarını göstermektedir.

1943 Yılı Köy Enstitüleri Müzik Öğretim Programındaki Türk Halk Müziği Bilgilerinin Öğrenme Çıktıları

Bu bölümde, Köy Enstitülerinde müzik dersleri aracılığıyla öğrencilere kazandırılmak istenen müzikal beceriler ve Türk halk müziğine ilişkin öğrenme çıktıları ele alınmaktadır. Programda, her öğrenci için belirli sayıda eserin çalınıp söylenmesi hedeflenmiş, müzik eğitiminin yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı kalmaması, aynı zamanda uygulamaya dayalı bir beceriye dönüşmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, öğrencilerin sınıf düzeyine göre belirli sayıda halk türküsü, marş ve tatbikat şarkısını hem söylemeleri hem de bir çalgı yardımıyla icra etmeleri beklenmektedir.

Aşağıdaki tabloda, öğrencilerin müzik dersinden başarılı sayılabilmesi için çalıp söylemesi gereken eserlerin tür ve sayıları sınıf düzeyine göre gösterilmiştir:

	Sınıflar					Toplam
	I	II	III	IV	V	
Marşlar	2	2	2	3	3	12
Tatbikat Şarkıları	4	5	5	3	4	21
Halk Türküleri ve Oyun Havaları	6	8	8	8	5	35
Toplam	12	15	15	14	12	68

Tablo 6. Müzik Dersi Başarı Kriteri için Şarkı/Marş Sayısı

Müzik dersinde yapılan değerlendirmeler, öğrencilerin yıl boyunca öğrendikleri eserlerden kura ile seçilen parçaları çalması ve söylemesi esasına dayanmaktadır. Bu uygulama sayesinde öğrencilerin çok yönlü bir repertuar geliştirdiği ve Köy Enstitülerinden mezun olan bireylerin sanatsal duyarlılıklarının yanı sıra müzikal donanımlarının da gelişmiş olduğu görülmektedir (Akalın, 1945).

Müzik eğitiminin kapsamı yalnızca çalgı eşliğinde icra edilen şarkılarla sınırlı tutulmamış; öğrencilerin günün belirli saatlerinde farklı müzik türlerini dinlemeleri de teşvik edilmiştir. Bu bağlamda, Türk halk müziği, uluslararası sanat müziği ve çok sesli çağdaş Türk müziği gibi çeşitli türlerin dinletilerek öğrencilerin müzikal zevklerinin gelişmesi hedeflenmiştir. Müzik, öğrencilerin gündelik yaşamının doğal bir parçası haline getirilmiş; öğrenciler hem derslerde hem de dinlenme saatlerinde türkü söyleyerek, halay çekerek ve çalgı çalarak müzikle iç içe bir yaşam sürmüşlerdir.

Köy Enstitüleri arasında yapılan karşılıklı geziler de müziksel aktarımı artıran önemli uygulamalardan biridir. Bu geziler sırasında farklı bölgelerden gelen öğrenciler kendi yörelerine ait türküler, halk oyunları ve oyun havalarını diğer öğrencilere öğretmiş; böylece enstitüler arasında zengin bir müzik alışverişi gerçekleşmiştir. Bu etkileşimlerin, yerel müziklerin bölgesel ve hatta ulusal düzeyde tanınmasına katkı sağladığını ifade etmektedir (Uçan, 2013).

Bozkurt ve Geylani'nin (2015) aktardığına göre:

Enstitümüzün kuruluş günü olan 17 Nisan törenlerinde öğrencilerimizin söyledikleri Türküler, oynadıkları halk oyunları ve çaldıkları çalgılarla çok güzel vakitler geçirirdik, ayrıca her 15 günde bir toplu eğlenceler düzenlerdik. Bu eğlencelerde koro ve solo olarak Türküler de söylerdik. Eğer istersek hafta sonları hobilerimizi yapabilirdik, müzikle veya resimle uğraşırđık. Öğretmenlerimiz de hafta sonları bizlerle beraber olurlardı. (s. 92)

Tüm bu bilgiler ışığında değerlendirildiğinde, Köy Enstitülerinde uygulanan müzik eğitiminin Türk halk müziğini yalnızca bir icra alanı olarak değil, aynı zamanda kültürel aktarımın temel bir aracı

.....
olarak konumlandığı görülmektedir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre belirli sayıda türkü öğrenmeleri, bu eserleri çalıp söyleyerek icra etmeleri ve toplumsal etkinliklerde aktif biçimde yer almaları, halk müziğinin eğitim programı içindeki işlevsel rolünü ortaya koymaktadır. Halk müziği, öğrencilerin hem bireysel müzikal gelişiminde hem de toplumsal kimliklerinin inşasında belirleyici bir unsur olarak değerlendirilmiş; bu yönüyle öğrenme çıktıları, yalnızca teknik kazanımları değil, kültürel farkındalığı da içeren çok yönlü hedefleri yansıtmıştır. Bu bağlamda Türk halk müziği, Köy Enstitülerinde yaşayan bir kültür biçimi olarak öğrencilerle buluşmuş, onların sanatsal ifade araçlarından biri hâline gelmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma, 1943 yılı Köy Enstitüleri Müzik Dersi Öğretim Programı'nın Türk halk müziği temelli öğretim anlayışı çerçevesinde incelenmesini ve programın pedagojik yapısına ilişkin tarihsel bir değerlendirme sunmayı amaçlamıştır. Yapılan çözümlenmeler, programın yalnızca nota öğretimine veya Batı müziği çalgılarının kullanımına odaklanmadığını; aynı zamanda Türk halk müziğini, öğrencilerin kültürel dünyalarının merkezine yerleştirdiğini ortaya koymuştur.

Araştırmanın bulgularına göre, program kapsamında halk müziği repertuarı, sınıf düzeylerine göre sistematik biçimde dağıtılmış, öğrencilerin bu türküleri hem çalgıyla hem de sözlü olarak icra etmeleri hedeflenmiştir. Söz konusu uygulama, müzik eğitiminin yalnızca teknik becerilere indirgenmediğini; toplumsal hafızayı taşıyan geleneksel müziklerin, pedagojik bir araç olarak değerlendirilerek öğrencilere kültürel aidiyet kazandırıldığını göstermektedir.

Çalgı eğitimi açısından bakıldığında, resmi programda ağırlıklı Batı kökenli sabit perdeli çalgılara (mandolin, armonium, akordeon gibi) yer verilmiş olsa da, saha tanıklıkları bağlamında öğrencilerin bağlama gibi halk çalgılarıyla da etkileşim kurdukları, yerel müzik kültürünün ders dışı ortamlarda yaşatıldığı görülmektedir. Bu durum, Köy Enstitülerinin yalnızca bir öğretim kurumu değil, aynı zamanda yaşayan bir müzik kültürü alanı olduğunu göstermektedir.

Özellikle karşılıklı enstitü ziyaretleri, bölgesel türküler aracılığıyla müzikal etkileşimi artırmış ve yerel müziklerin ulusal dolaşımına katkı sağlamıştır. Böylece müzik eğitimi, yalnızca bireysel becerilerin gelişimiyle sınırlı kalmayıp kültürel çoğulluğu ve dayanışmayı da teşvik eden bir araç olarak işlev görmüştür.

Köy Enstitüleri'nin 1943 tarihli Müzik Dersi Öğretim Programı, Türk halk müziğinin pedagojik bir değer olarak merkeze alındığı, öğrencilerin müzikle olan ilişkisini yalnızca bilişsel değil aynı zamanda kültürel ve toplumsal düzlemde kurmayı amaçlayan bir anlayış sergilemektedir. Günümüz müzik öğretim programlarında halk müziğine yer veriliyor olmakla birlikte, bu programlar çoğu zaman

ders saatinin azlığı, uygulama alanlarının sınırlılığı ve okul dışı müziksel yaşantının yetersizliği nedeniyle istenilen derinlikte bir halk müziği bilinci oluşturmakta zorlanmaktadır.

Bu bağlamda, günümüzde Türk halk müziği öğretimini daha işlevsel hâle getirebilmek için, yalnızca müfredat düzeyinde değil, aynı zamanda okul kültürü, öğretmen donanımı ve çevresel katılım yönünden de güçlendirmeler yapılması önem arz etmektedir. Köy Enstitülerinde olduğu gibi, müziğin günlük yaşamın bir parçası haline getirilmesi; öğrencilerin türkü söylemeyi, halk oyunu oynamayı ya da yerel çalgıları çalmayı yalnızca ders bağlamında değil, sosyal etkinliklerin ve ortak kültürel üretimin bir unsuru olarak deneyimlemeleri desteklenmelidir. Bu, hem müziğin çok boyutlu öğrenilmesini sağlar hem de öğrencilerin yerel kültüre olan aidiyetlerini güçlendirir.

Ayrıca, günümüz öğretim programlarında yer alan esnek yapılar ve öğretmen inisiyatifine açık alanlar, halk müziği repertuvarlarının ve çalgılarının eğitim sürecine dâhil edilmesini mümkün kılmaktadır. Bu olanakların daha etkin kullanılabilmesi için, öğretmenlerin yerel müzik kültürü hakkında alan bilgileriyle desteklenmesi ve halk müziği çalgılarına yönelik pedagojik materyallerin çoğaltılması teşvik edilmelidir. Mevcut müfredatta belirtildiği gibi, Carl Orff yaklaşımı gibi çağdaş yöntemlerle halk müziği uygulamaları birlikte düşünülmeli ve geleneksel ile modernin bir arada yürütülebileceği öğretim modelleri geliştirilmelidir.

Son olarak, Köy Enstitüleri modelinde görülen kurumlar arası müziksel etkileşim (örneğin geziler yoluyla türkü paylaşımı) günümüzde müzik öğretmenleri arasında ağ yapıları kurularak, bölgesel müzik festivalleri düzenlenerek ya da çevrim içi platformlar aracılığıyla yeniden canlandırılabilir. Böylelikle öğrencilerin yalnızca kendi çevresinin değil, Türkiye'nin farklı yörelerine ait halk müziği örnekleriyle tanışmaları ve çok kültürlü bir müzikal duyarlılık geliştirmeleri mümkün hâle gelecektir.

KAYNAKÇA

- Akalın, B. (1945). *Köy enstitüleri müzik eğitimi kılavuzu*. Milli Eğitim Basımevi.
- Altunkaya, N. (2009). *Köy enstitüsü sistemine toplu bir bakış* (2. baskı). Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Bozkurt, İ., Bozkurt, B. & Geylani, N. (2015). *Düziçi köy enstitüleri yılları*. Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları.
- Esen, Z. (2007). *Kepirtepe ve Arifiye Köy Enstitüleri (1940–1946)* (Tez no 214786). [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, Türkiye]. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://acikerisim.uludag.edu.tr/server/api/core/bitstreams/230a2d42-339c-4d3c-b8e4-e4ceb5a16c45/content>
- Ezer, F. (2020). Köy enstitülerinin Türk eğitim tarihindeki yeri ve önemi. *Belgi Dergisi*, 2(19), 1786–1804.
- Kabataş, M. (2017). Köy enstitülerinde müzik ve sanat eğitimi. *Ulakbilge*, 5(13), 1109–1124.

Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi* (30. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.

Kartal, S. (2008). Toplum kalkınmasında farklı bir eğitim kurumu: Köy enstitüleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 23–26.

Koçak, A. (2006). İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu. *Selçuk İletişim*, 4(3), 21–28.

Köy Enstitüleri Öğretim Programı (1943). T.C Maarif Vekilliği, Maarif Matbaası.

Özkucur, A. (2013). *Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü*. Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

Repertkûl (n.d.). Türk Halk Müziği repertuarı. <https://www.repertkul.com/>, Erişim Tarihi: 23.06.2025.

Say, A. (2002). *Müzik Ansiklopedisi*. Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Susam, B. & Demir, M. K. (2020). Öğretim programlarının değişimi üzerine sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 245–267.

Uçan, A. (2013). *Atatürk ve köy enstitülerinde müzik eğitimi*. Akdeniz Opera ve Bale Kulübü Derneği.

Yiğit, C. (2016). *Öğretmenlerin mesleki gelişiminde eylem araştırmasının kırkpatrick program değerlendirme modeline göre incelenmesi*. [Doktora tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye]. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=-SE_9Vt2gZ5X0NKKVGDaOw&no=DBQYGMOhXGYgJkSUD9Y2fw

Yolal, M. (2009). *Köy enstitüsü*. Teknofset Matbaacılık.